

De mysterieuze Grauwe klauwier in Bree

Patrick Hermans, Milieuambtenaar, Dienst Leefmilieu,
Vrijthof 10, B-3960 Bree.

Bree en de Grauwe klauwier hebben iets met mekaar. Het oude cultuurlandschap van de St-Maartensheide te Bree was eind jaren negentig één van de laatste broedgebieden in Limburg en Vlaanderen voor de Grauwe klauwier (Hermans, 1996). De soort had op korte tijd de andere klassieke broedbiotopen, zoals de wateringen en de kleinschalige landschappen in Noord-Limburg verlaten. De voornaamste reden hiertoe was het stoppen van het traditioneel hooilandbeheer in de wateringen, de schaalvergroting en het structuurverlies in de traditioneel kleinschalige agrarische landschappen.

Voldoende reden voor de lokale Natuurpuntafdeling om het beheer van de St-Maartensheide in functie van deze soort uit te bouwen. In samenwerking met het stadsbestuur Bree (subsidiëring) werden strategische percelen op de St-Maartensheide aangekocht en ingericht met als doel behoud en herstel van het kleinschalige agrarische landschap. Dit type landschap wordt gekenmerkt door houtkanten, bomenrijen, ruigtezones, poelen en permanente graslanden. Variatie in vegetatietypen geeft biodiversiteit en bijgevolg ook de aanwezigheid van voldoende voedsel voor de Grauwe klauwier (grote insecten, muizen).

Uiteraard wordt met het plan 'Grauwe klauwier' niet enkel gemikt op het verbeteren van de broedmogelijkheden voor deze soort. Vele andere flora- en fauna-elementen profiteren ook van deze ingrepen. De populaties van Geelgors, Spotvogel, Wielewaal, Zomertortel, Boompieper, Goudvink en Roodborsttapuit lijken zich op de St-Maartensheide redelijk te handhaven (Hermans, 2009), terwijl ze elders

Foto: Ron van Dijk

in Limburg en zeker in Vlaanderen achteruitgaan.

Verwezenlijkingen

Terreinacties

Het behoud van de soort als broedvogel op de St-Maartensheide te Bree is sterk afhankelijk van het behoud en herstel van het kleinschalig landschap. Sinds de stad Bree de Grauwe klauwier als adoptiesoort koos, vergrootte het maatschappelijk draagvlak. Aankoop van strategische percelen door Natuurpunt gebeurt voortaan met de hulp van het stadsbestuur. Het stadsbestuur Bree keurde onlangs een subsidiereglement goed waarbij in het potentiële broedgebied van de Grauwe klauwier aankopen betaald worden. Bovendien worden Breese jeugdverenigingen vanaf 2010 gesubsidieerd om, in samenwerking met Natuurpunt afdeling Bree, natuurbehoudsdoelstellingen op de St-Maartensheide te verwezenlijken.

Op de St-Maartensheide zijn de houtkanten en ruigtezones van het openbaar domein van groot belang voor deze soort. De laatste jaren schenkt het stadsbestuur Bree meer en meer aandacht aan de inrichting van wegranden en het beheer van publieke houtkanten. In samenwerking met scholen of de landschapsploeg van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland worden volgend voorjaar langs wegen en paden op strategische plaatsen

houtkanten en ruigtezones aangeplant.

In functie van het bosbeheerplan van de stad Bree wordt in samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos ernstig werk gemaakt van bosrandenbeheer (creëren van mantel- en/of zoomvegetatie en ruigten). In samenwerking met het Regionaal Landschap Kempen en Maasland werden diverse poelen aangelegd. Al deze activiteiten ondersteunen hetzelfde doel: variatie brengen in het landschap en bijgevolg de diversiteit verhogen.

Volgend jaar zal onder leiding van het stadsbestuur Bree getracht worden om ook de lokale landbouwers bij het project te betrekken

Communicatie

De communicatie rond de Grauwe klauwier verloopt via verschillende kanalen. De inwoners van Bree worden ingelicht via de stads-

Foto: Ron van Dijk

krant, de Breese adviesraad voor leefmilieu of de gemeenteraad. Natuurpunt schenkt ruim aandacht aan de soort in het lokale tijdschrift (Hermans, 2009). Via het bezoekerscentrum Mariahof (in oprichting) en geleide wandelingen in het gebied worden wandelaars en natuurliefhebbers op de hoogte gehouden. Scholen worden intensief betrokken bij het aanplanten van houtkanten. Via de landbouwraad wordt getracht de landbouwers bij het project te betrekken. De Breese Economische Stuurgroep waarin de voornaamste Breese bedrijven vertegenwoordigd zijn, hebben het gebied bezocht en steunen het project.

Monitoring

De laatste jaren neemt het aantal broedparen van de Grauwe klauwier in Limburg toe (Vermeersch & Anselin, 2009). 2009 was een goed jaar met broedgevallen in Maasmechelen-As (vier paren), Bocholt (één paar), Voerstreek (vijftien à twintig paren) (pers. med. Jan Gabriëls). De reden hiervoor is niet duidelijk, maar heeft alleszins te maken met toenames van de populaties in Nederlands Limburg (Van Dongen, 2008) en in Wallonië (Vermeersch & Anselin, 2009). Ook klimaatwijziging en toename van potentiële broedterreinen kunnen een rol spelen.

In Bree wordt de Grauwe klauwier door de vogelwerkgroep van Natuurpunt afdeling Bree sinds 1975 jaarlijks geïnventariseerd. Het is echter geen gemakkelijk te inventariseren soort. Broedgevallen worden vaak pas op het einde van het broedseizoen opgemerkt als de jongen gevoed worden. Bovendien neemt de oppervlakte potentieel broedgebied jaarlijks toe.

Daarnaast inventariseert Natuurpunt om de drie à vier jaar het ganse vogelbestand in het natuurreservaat St-Maartensheide - Luysen. De laatste globale inventarisatie gebeurde in 2008. Deze inventarisatie geeft een goed beeld van de evolutie van de kenmerkende soorten van het kleinschalige agrarische landschap (Hermans, 2009).

In de periode 1975 – 1995 broedde de Grauwe klauwier jaarlijks op de St-Maartensheide met een maximum van acht koppels in 1995 (Hermans, 1995). De populatie viel dan vrij snel terug tot één koppel in 2000. De periode 2001 – 2003 vormde het absolute dieptepunt met geen enkel (geregistreerd) broedgeval. Sinds 2004 zit de soort echter weer in de lift met jaarlijks minstens één broedgeval. In 2009 werden niet alleen 2 zekere broedsels geteld, maar waren er meerdere losse waarnemingen van mannetjes en wijfjes op diverse andere locaties in het gebied. Dit doet het beste verhopen voor de toekomst.

Conclusies

Het is duidelijk dat het beheer van de St-Maartensheide sinds 1992 in functie van herstel van het oud agrarische cultuurlandschap vruchten afwerpt. De verbeteringen in het gebied St-Maartensheide maken het gebied geschikt om een grotere populatie onderdak te bieden waardoor ook de buurgebieden koloniseren. In 2007 kwam de Grauwe klauwier zelfs tot broeden op een in 1999 ingerichte voormalige maïsakker.

De toename van de soort in de Voerstreek en Nederlands Limburg wekt de hoop dat ook het broedbestand in de St-Maartensheide de komende jaren nog zal stijgen.

Het centrale deel van de St-Maartensheide geniet ook juridisch de best mogelijke bescherming. Het gebied is zowel VEN-, habitat- en vogelrichtlijngebied als erkend Natuurreservaat. De momenteel gedefinieerde instandhoudingsdoelstellingen en de opmaak van natuurrapporten door het Vlaamse Gewest zullen er voor zorgen dat deze soort een nog betere bescherming zal genieten.

Door het betrekken van de Breese bevolking, de scholen en de landbouwers werd een breed

maatschappelijk draagvlak gecreëerd. De Grauwe klauwier is thans gekend bij de Breese bevolking, die het belang van het kleinschalige landschap, als een cultuur- en landschapsrelict erkent.

Referenties

- GABRIËLS, J., 1985. Atlas van de broedvogels in Limburg. Een uitgave van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten i.s.m. LISEC, Genk, 724 pp.
- HERMANS, P., 1994. Grauwe klauwier. In: VERMEERSCH, G., A. ANSELIN, K. DEVOS, M. HERREMANS, J. STEVENS, J. GABRIËLS & B. VAN DER KRIEKEN. Atlas van de Vlaamse Broedvogels 2000 – 2002: 294-295. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, 496 pp.
- HERMANS, P., 1995. Evolutie van het broedbestand van de Grauwe klauwier in Noord-Limburg en het voorkomen op de St-Maartensheide te Bree. LIKONA. Jaarboek: 48-57.
- HERMANS, P., 2008. Weer Grauwe klauwier op de St-Maartensheide te Beek – Stadsbestuur Bree adopteert de Grauwe klauwier. Het Visdiefje. (34): 4 – 7.
- HERMANS, P., 2009. Broedvogelinventarisatie 2008. Het Visdiefje. (35): 4 – 11.
- HERMANS, P., 2009. Grauwe klauwier op de St-Maartensheide. Het Visdiefje. (35): 28 – 30.
- VAN DONGEN, R., 2008. Grauwe klauwieren in Limburg: een impressie van het broedseizoen 2008. Limburgse Vogels 18: 29 – 34.
- VERMEERSCH, G. & A. ANSELIN, 2009. Broedvogels in Vlaanderen 2006-2007. Recente status en trends van Bijzondere Broedvogels en soorten van de Vlaamse Rode Lijst en/of Bijlage 1 van de Europese Vogelrichtlijn. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 3, Brussel, 99 pp.
- VERMEERSCH, G., A. ANSELIN, K. DEVOS, M. HERREMANS, J. STEVENS, J. GABRIËLS & B. VAN DER KRIEKEN, 2004. Atlas van de Vlaamse Broedvogels 2000 – 2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel, 496 pp.

Summary

The city of Bree adopted the red-backed shrike (*Lanius collurio*). Together with Natuurpunt the city assigned a number of terrains which now are specifically managed to accommodate this mysterious bird, often with the help of schoolchildren. Local youth organizations also can receive subsidies, if they assist in managing suitable areas for the red-back shrike. Via articles in the city paper, on internet and by organizing walks in search of the red-backed shrike, people learn how this bird lives and what he needs. The last couple of years, the number of breeding birds in Bree has increased.